

Nálezy českých mincí z 15. a počátku 16. století z Budislavice

Jiří RYANT

NL 72, 2017, s. 147–154

Bohemian coins of the 15th and the beginning of the 16th centuries found in Budislavice

Six Bohemian silver coins described here come from the inheritance of Jiří Sedmík from Prague (1898–1942), a collector and important Czechoslovak diplomat, who participated in the anti-Nazi resistance. He was arrested in 1940 and executed in Berlin-Plötzensee at the end of 1942. Based on previously published data, some 70 Bohemian pieces (Prague grossi) were discovered in Budislavice even in 1917. Unfortunately, these coins were finally distributed in the systematic collection of the Museum of West Bohemia, and it is hard to get any information about them. But in 1964, another hoard from Budislavice was deposited in the Museum of West Bohemia. Typologically similar small coins – mostly of Bohemian origin – were of very bad condition. Torso of a vessel, in which the coins used to be buried, has been preserved. Later on, the content of this hoard was studied, and relevant basic data were published here, because of it is not impossible to find another hoard at the mentioned location.

🗝 find; 15th–16th centuries; Jiří Sedmík (1893–1942) Budislavice (Plzeň-South district, Plzeň region) [CZ].

🗝 nález; 15.–16. století; Jiří Sedmík (1893–1942); Budislavice (okr. Plzeň-jih, Plzeňský kraj).

K tématu mě přivedl nález (zřejmé torzo) nevelkého počtu stříbrných především drobných mincí nalezených v Budislavicích, menší osadě na území jihozápadních Čech,¹ který se dochoval v pozůstalosti pražského sběratele českých

* Jiří RYANT, Česká numismatická společnost (Praha).

¹ Budislavice jsou menší vsí náležející do obce Malý Smolínec, původní okres Blatná, v jihozápadních Čechách. *Ottův slovník naučný. Lexikon měst a obcí*, Praha 1980, s. 849 uvádí 52 domů a 354 obyvatel. *Statistický lexikon obcí ČR*, Praha 2005, s. 454 uvádí 48 domů a 62 obyvatel. Numerické označení nálezů citováno podle NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ Emanuela (red.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. 3. České, moravské a slezské nálezy údobí grošového*, Praha 1956, s. 151, č. 2139. „Budislavice, okr. Blatná, ... v dubnu 1917 v lese Babíku při sázení kultury ... neznámý počet – asi 70 kusů – pražských grošů Karla IV. a Václava IV.“ V okrese Blatná byly zjištěny ještě další lokality s nálezy mincí chronologicky a typově srovnatelnými – Strýčkovy ev. č. 2137, Výšice ev. č. 2293, Kletice ev. č. 2392. Budislavice tudíž nejsou v tomto směru ojedinelé.

mincí a medailí Jiřího Sedmíka (1893–1942).² Jeden pražský groš pravděpodobně z období husitských válek (do roku 1436) a pět drobných stříbrných nominálů, jejichž identita bude dále specifikována, bylo v jeho sbírce uloženo samostatně v malé obálce na mincovním platu s chronologicky i typově shodnými českými ražbami. Svým způsobem šlo o ojedinělé řešení, které jinde již sběratel neopakoval.

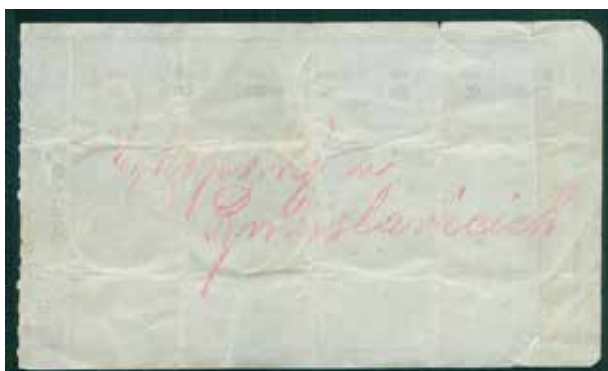
V obálce byl kromě zmíněných mincí ještě vložen lístek vytržený z kapesního kalendáře, původně dvakrát přeložený a poněkud pomačkaný, na kterém jsou patrné stopy kruhového obvodu pražského groše, jako nejrozměrnějšího exempláře původního obsahu.³ Na přední straně lístku jsou v běžné úpravě dobového rastrování černým tiskem vyznačeny časové údaje (s výjimkou neděle, kdy je číslice červená) pro 29. týden července roku 1918 (tj. od 14. do 20.). V rubrikách pro případné poznámky žádný rukopisný záznam nenachází-

● □ 1: Lístek z kapesního kalendáře z roku 1918:

a) lící strana s označením datace;

b) rubní strana s rukopisným záznamem o nálezu mincí.

² Jiří Sedmík, vrchní rada ministerstva zahraničních věcí ČSR, účastník protinacistického odboje, zatčen 1940 a po četných vězeňských peripetiích popraven ve věznici Berlín-Plötzensee v prosinci 1942. Blíže k tomu komentář RYANT, Jiří: *Svatební medaile Bedřicha Falckého z roku 1613 v dekorativní úpravě*, Numismatické listy 61, 2006, s. 156–168.

³ Lístek má rozměry 77 x 129 mm. Horní část nese stopy perforace pro odtrhnutí z kalendářního bloku. Byl následně několikrát přeložen. Menší obálka, ve které jsem soubor mincí získal, zřejmě nebyla původní. Torzo tohoto nálezu včetně dochované dokumentace jsem předal Numismatickému oddělení Národního muzea.

me. Na zadní, nepotištěné straně lístku však je červenou tužkou poznamenáno „*Vykopané v Budislavicích*“, což je pro nás určitý údaj vztahující se k obsahu obálky specifikující jej jako nález. Zůstává zásluhou J. Sedmíka, že zmíněné doklady zachoval, bohužel již nezaznamenal další, jemu jistě známé nálezové okolnosti, i způsob nabytí tohoto souboru.

Mé následné zkoumání však přineslo určitý úspěch díky laskavosti a pochopení vnučky J. Sedmíka paní Jany Žmolíkové z Prahy, která se osobností svého dědečka systematicky zabývala se záměrem uctít jeho památku jako významného představitele bývalého československého protinacistického odboje.⁴ Bylo tak možno pochopit jeho jednání, když si námi sledovanou dokumentaci přiložil v celistvosti k příslušné části své sbírky vyznačující se dobrou úrovní uspořádání a popisných údajů jednotlivých mincí.

S ohledem na malý počet exemplářů a jejich nízké peněžní nominály vynívá (zatím) specifikace nálezu jako skromná část příležitostné osobní hotovosti, i když nelze vyloučit, že mohlo jít o torzo nám neznámého většího souboru mincí. Sociálně ekonomický pohled je tudíž velice omezený a samotné „vykopání“ mincí lze z hlediska charakteru lokality Budislavic situovat nejen na dvorek, zahrádku, nebo jiný blízký prostor venkovské usedlosti. Nemáme ani žádnou informaci o zbytcích nějaké nádoby, ve které by mohly být mince uloženy, takže nelze spekulovat o nějakém cíleném jednání případného ukrývatele.

Povrch nalezených mincí byl zřejmě již původním majitelem, nebo někým jiným zbaven případných nečistot. Mechanické čištění nebo následné necitlivé poškození střížků zjištěno nebylo a jejich zachovalost lze dnes pokládat za dobrou. Vzhled a identita jednotlivých exemplářů jsou blíže charakterizovány v následujícím katalogu.⁵

⁴ J. Sedmíka vázaly k Budislavicím blízké příbuzenské vztahy. Pocházela odtamtud jeho matka Marie Žijící tam se svými rodiči ve stavení čp. 23. J. Sedmík tam zajížděl po první světové válce na letní pobyt (zvl. po návratu z USA, kde do února roku 1921 působil jako československý vojenský atašé). Tam obálku s nalezenými mincemi získal darem jako drobnou rodinou kuriozitu. Mince a medaile však začal sbírat až o něco později, intenzivně pak v druhé polovině 30. let. Děkuji paní MUDr. Janě Žmolíkové z Prahy, vnučce J. Sedmíka, za informace a ukázky z rodinné dokumentace, mj. týkající se pietního odhalení pamětní desky na domě v ulici Na Valech 10/286 v Praze 6 na Hradčanech v roce 2006, který Sedmíkovi původně vlastnili.

⁵ V přehledu jsou použity tyto zkratky literatury: Cha = HÁSKOVÁ, Jarmila: *České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka III. Pražské groše (1300–1526)*, Praha 1991; Cast = CASTELIN, Karel: *Česká drobná mince z doby předhusitské a husitské 1300–1371*, Praha 1953.

●□2: Mince z nálezu v Budislavicích ze sbírky J. Sedmíka (čísla odpovídají katalogu). Původní nečištěný stav. Zvětšeno 1,5:1.

Pražský groš je nejstarší ražbou souboru, kterou je podle formálních znaků, jako je nedbalá ražba a neúplně vyražené opisy, možno pokládat za produkci z doby husitských válek. Bílé peníze jednostranné ražené za vlády Vladislava II. pak determinují pravděpodobnou dobu uložení, spíše však náhodné ztráty exemplářů námi sledovaného souboru mincí.

Koncem letošního roku uplyne jí 75 let od tragické smrti sběratele mincí a medailí Jiřího Sedmíka. Význam a odkaz tohoto diplomata a vlastence byl pražské veřejnosti připomenut důstojným způsobem již dne 7. 4. 2006, kdy na domě, který vlastnil a ve kterém až do okamžiku svého zatčení žil, byla

Katalog mincí

Č.	Sbírka Národního muzea (inv. č.)	Nominál	Hmotnost (g)	Rozměry (mm)	Poznámka	Lit.:
----	--	---------	-----------------	-----------------	----------	-------

ČECHY, Václav IV. (1378–1419) či husitské války (1420–1436)

1.	H5-305615	pražský groš	2,6586	27,30 x 26,64	okraj nedoražen, koroze Cu	Cha 322 var.
----	-----------	--------------	--------	------------------	-------------------------------	-----------------

ČECHY, Jiří z Poděbrad (1458–1471)

2.	H5-305616	peníz kruhový jednostranný	0,3688	14,68 x 14,15	naprasklý okraj, nepatrně nedoražen	Cha 374 Cast 70c
3.	H5-305617	peníz kruhový jednostranný	0,4719	14,12 x 14,16	nepatrně nedoražen, koroze Cu	Cha 374 Cast 70d

ČECHY, Vladislav II. (1471–1516)

4.	H5-305618	bílý peníz jednostranný	0,4394	14,24 x 14,32	opis částečně nečitelný, koroze Cu, patina Fe	Cha 584? Cast 5
5.	H5-305619	bílý peníz jednostranný	0,4120	14,72 x 15,30	střední část nedoražena, nečitelné opisy, patina Fe	Cha 591? Cast 7c
6.	H5-305620	bílý peníz jednostranný	0,3376	14,12 x 13,82	excentrický, nepatrně naprasklý, patina Fe	Cha 586 Cast 5 var.

odhalena pamětní deska.⁶ Pietní akt zahájil krátkým projevem starosta městské části Praha 6 Mgr. Tomáš Chalupa a důstojný ráz dalšího programu zdůraznila hudba pražské hradní stráže. Decentně působící plastika viditelná i z blízkého chodníku zobrazuje pregnantně stylizovaný portrét Jiřího Sedmíka v brýlích, s nepostradatelnou lulkou v ústech, která ve chvílích pohody k němu nezbytně patřila. Doplněn je text jeho životního kréda: „*Skrze věčného ducha pravdy.*“ Po ukončení obřadu se pozvaní účastníci odebrali do nedaleké písecké brány, v jejímž historickém prostoru členové rodiny J. Sedmíka připravili výstavku dokumentárních fotografií z jeho života.

Příklad citlivého přístupu kultivovaného sběratele českých mincí a medailí prokazuje, že i drobný a zdánlivě nepříliš významný soubor mincí může mít vlastní specifický příběh. Se značným časovým odstupem jej však bylo možno částečně objasnit a v té souvislosti si uvědomuji, o kolik pozoruhodných informací v jiných případech, zvláště u obsahově početných a významných nalezových souborů přicházíme, jestliže se nedochovaly, nebo dokonce vůbec

⁶ Autorem předlohy je manžel druhé dcery J. Sedmíka Aleny (provdané Falerské) František Falerský (1927–1969), fotograf a ze záliby výtvarník (skaut a osobnost hnutí K 231). Desku o rozměrech přibližně 50 x 35 cm zhotovila podle jeho návrhu ze stříbrného matného hliníku gravírováním firma Gravoexpres Praha na základě soukromé zakázky z prosince roku 2005.

neexistovaly. V daném případě to bylo důvodem mého dodatečného pátrání a zaznamenání.

S ohledem na informaci o existenci nálezu mincí v Budislavicích (srov. pozn. č. 1) jsem se po poradě s Lubošem Polanským obrátil na Miroslava Husa ze Západočeského muzea v Plzni se žádostí o sdělení dostupných podrobností, neboť jsme vycházeli z předpokladu, že z hlediska lokální příslušnosti bude v jeho sbírkovém fondu uložen. Žádost byla kladně vyřízena a v příloze dopisu (ze dne 5. 12. 2017) byly zaslány všechny informace, které byly k dispozici.⁷

Již publikovaný nález z lesa Babíku „*neznámý počet*“ asi 70 pražských grošů Karla IV. a Václava IV. učiněný v roce 1917 (při sázení kultury) byl skutečně muzeu předán. Jeho exempláře (neroztříděné) byly uvedeny ve staré kartotéce muzea a zřejmě zařazeny do muzejní sbírky. Není tudíž dnes k dispozici žádný konkrétní podrobnější údaj, ani informace o jejich zachovalosti. Můžeme však důvodně předpokládat, že byla příznivá.

Velice zajímavá byla informace o existenci dalšího nálezu mincí z této lokality pocházejícího z roku 1964. Muzeu byl předán prostřednictvím orgánu tehdejšího Sboru národní bezpečnosti a původně uložen nezpracován s ostatním inventárním materiálem.⁸ Ten byl v letech 1967–1972 postupně zapisován do katalogů pod označením „*starý stav muzea*.“ Do řádné chronologické evidence byl koncem roku 1969 zapsán pod přírůstkovými čísly 935/69 až 956/69 a do systematické evidence muzea II. stupně až v září 1972 pod inv. čísly N 44065 až N 4177, což představuje počet 113 exemplářů.⁹ Všechny mince tohoto nálezu byly ve velice špatném stavu, s téměř nečitelnými údaji, velmi často vyložené, nebo rozlomené, exemplářů poněkud lepší zachovalosti bylo málo. K tomuto nálezu byla předána rovněž torzo malé keramické glazované konvičky světle hnědé barvy zdobené radýlkovými linkami s krátkou úzkou hubičkou.¹⁰ Použití takové nádoby pro deponování hotovosti lze pokládat za dosti neobvyklé.

⁷ Srdečně děkuji PhDr. M. Husovi ze ZČM v Plzni za ochotu a za podrobnou dokumentaci obsahu dalšího, nám dosud neznámého nálezu obdobných mincí z Budislavic (z roku 1964) a za souhlas s publikací v Numismatických listech. Sdělení ZČM v Plzni formuluje bližší okolnosti následovně: „*Nález byl učiněn 10. 4. 1964 patrně na pozemku pana Klasse (?), nálezcem byl p. Raušer. Do ZČM byl nález předán 14. 4. 1964 kde přejímajícím byl V. Uchytíl, prostřednictvím npor. SNB Prajda (?).*“ Bohužel jména a okolnosti jsou na lístku v kartotéce špatně čitelná, proto jsou uvedeny s výhradou.

⁸ K dispozici byla poskytnuta kopie zaznamenaného původního soupisu učiněného v roce 1972 (tj. před pozdější korekturou). Těmito ještě nezpřesněnými podrobnostmi se zde není nutno zabývat.

⁹ Numerický rozdíl obou údajů spočívá v tom, že v původní evidenci byly zapsány mince shodného původu a typu pod jednou položkou.

¹⁰ Všechny střepy z její horní části se bohužel nedochovaly. Průměr dna je 44 mm, výška cca 58 mm, celková délka (vč. hubičky) 100 mm. Přibližný původ jejího zhotovení je uvažován v polovině 16. století. Je evidována pod inv. č. N 4584.

●□3: **Torzo glazované nádoby s hubičkou,**

ve které byly uloženy mince dalšího nálezu v Budislavicích ze sbírky ZČM v Plzni, inv. č. HA 4584.

Foto Monika Zemánková.

Po dalším upřesnění obsahu tohoto nálezu v ZČM v Plzni bylo možno jednotlivé jeho části charakterizovat následovně:

Budislavice, nález z roku 1964, soupis mincí

Č.	Země, území, panovník (období vlády)	Nominál, typ, letopočet	Počet kusů
1.	ČECHY, Jiří z Poděbrad (1458–1471)	bílé peníze (po reformě)	4
2.	ČECHY, Vladislav II. (1471–1516)	malé peníze	7
		bílé peníze (jednostr.)	4
3.	ČECHY, Ludvík I. (1516–1526)	malé peníze	43
4.	ČECHY, Ferdinand I. (1526–1564)	pražský groš	1
		bílé peníze	24
5.	ČECHY, Kladsko Jiří z Poděbrad (1458–1471)	„kladské“ peníze	4
6.	LUŽICE, Zhořelec	haléř (b. l.)	1
7.	SLEZSKO, Vratislav	malé peníze	9
8.	SLEZSKO, Ferdinand I. (1526–1564)	peníz slezský	1
9.	RAKOUSY HORNÍ, Ferdinand I. (1526–1564)	feniky z let 1528–1537	10
10.	ŠTÝRSKO, Ferdinand I. (1526–1564)	feník štýrský (b. l.)	1
11.	SOLNOHRADY	feniky 1525, 1535	2
12.	BAVORY	feniky 1531, 1532	2
Celkem			113

Nálezový soubor drobných exemplářů mimořádně špatné zachovalosti, případně i jinak poškozených, nasvědčuje v případech záměrné tezaurace o zvláštním jednání shromažďovatele a ukrývatele. V peněžním oběhu takové mince prakticky nebylo možno použít, výjimečně jen ve velmi malém množství. Zbývalo tudíž jejich případné roztavení a nějaké jiné, např. řemeslné využití jejich slitku. Majitelem mohl být pravděpodobně nějaký živnostník s pravidelnou tržbou v menších částkách (kupř. vesnický hostinský), nebo jiná osoba působící v sociálně specifickém prostředí, o kterém je dnes obtížně možné spekulovat. V tomto směru zůstává ekonomická situace v Budislavicích těžko postižitelná a její vysvětlení pro nás neznámé.

Tento nově zmíněný nález typově a chronologicky odpovídá torzu mincí získaných J. Sedmíkem. Jejich dobrá zachovalost (převážně v rozmezí stupně 1- až 2) však svědčí spíše o určité souvislosti s Budislavickým nálezem z roku 1917. Jeho exempláře sice podrobněji neznáme, ale poněvadž byly v minulosti zařazeny do sbírkového fondu muzea, můžeme předpokládat jejich dobrou zachovalost. Určitým problémem zde zůstává skutečnost, že v pramenech nebyly u tohoto nálezu uvedeny žádné nižší peněžní nominály, pouze pražské groše. Buď jiné mince nebyly nalezeny, nebo nebyly odevzdány, pokud vůbec v souboru existovaly. Nelze ani vyloučit, že pro svoji zdánlivou nepodstatnost nebyly v původní charakteristice nálezu zmíněny.

Pokud jde o původní dochovanou charakteristiku nálezové události z roku 1917 ve znění „*při sázení kultury*“ (srov. pozn. č. 1), můžeme logicky připustit určitou shodu se sdělením původního majitele mincí J. Sedmíka, tj. „*Vykopané v Budislavicích.*“ V obou případech zde není žádná zmínka o nějaké nádobce, ve které by mince byly do půdy vloženy. Nelze vyloučit nějaký kožený váček, jestliže ukrývatel předpokládal pouze časově omezenou dobu ukrytí svého majetku. Ten by se pochopitelně v zemi nedochoval.

To, co bylo uvedeno o dosud známé nálezové situaci v Budislavicích, nevylučuje v budoucnu možnost nějakého dalšího nálezu mincí pocházejících ze shodného časového horizontu a teritoriálního původu. Proto pokládám za přínosné, že ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni bylo možno nálezovou situaci v lokalitě Budislavice souborně zaznamenat a aktualizovat. U zde zmíněných případů nálezů mincí je možno rovněž uvažovat o důsledcích krizové situace v Čechách v období stavovských rebelií v roce 1547.¹¹

¹¹ Za pomoc a kompletaci údajů v této práci děkuji svému vnukovi MgA. Janu Dřízalovi, členu ČNS po-
bočka Praha.